SVATÝ AUGUSTIN

Připomenete-li Pražanovi jméno svatého Augustina, vzpomene si jistě na Rubensův obraz, který býval v Rudolfinské galerii a jehož kopie jest v pražském Tomášském kostele augustiniánů. Svatý Augustin v pluviálu biskupa západní církve se prochází po břehu moře a vidí pacholátko, jež nabírá mušličkou mořskou vodu. Legenda s tímto výjevem spojená jest známa. Tak nemožno jest proniknout lidským rozumem podstatu Nejsvětější Trojice, jako jest nemožno přelíti moře mušličkou do jamky dětskou rukou vyhloubené.

Tak žil svatý Augustin v představě středověku a renesance; pravdě bližší jest však jistě obraz svatého Augustina namalovaný Schäfferem. Svatý Augustin jest znázorněn jako eféb, jehož celé vzezření jest antické, ale jehož zrak má zasněnost Orientála, Afričana. Jméno Augustinovo bývá často připomínáno vedle jména svatého Pavla, jejž jsme právě poznali. I on stanul na přelomu kultur, i on ukázal do budoucnosti, když se hroutila stará říše římská.

„Obohatil naše latinské duše, usmířiv nás s barbarem. Latinec i Řek chápali jen sebe. Barbar neměl práva vyjádřit se jazykem císařství. Svět byl rozdělen ve dvě části, které se úmyslně neznaly. Augustin uvedl do našeho vědomí oblasti bezejmenné, rozlehlé kraje duše, které dříve byly ponořeny ve tmy barbarství. Pro něho bylo hotovou věcí splynutí génia semitského a západního. Byl nám tlumočníkem bible. Drsná hebrejská slova nabyla pro nás sladkosti v elegantních ústech řečníka. Navykl nás na slovo Boží. Jest to Latinec, jenž k nám mluví o Věčnu. Ovšem, jiní to činili před ním. Ale žádný s takovou uhlazeností, s tak

něžným a jímavým přízvukem. Milé násilí jeho lásky působí přilnutí srdcí k němu. Dýchala z něho jen láska. Po svatém Janovi byl on prvním apoštolem lásky. Jeho neúnavný hlas ovládá celý Západ. Středověk jej bude ještě slyšeti. Po staletí opisovány jsou jeho řeči a rozpravy, opakovány v katedrálách, vykládány v sumách teologických. Přijmou i jeho teorii umění. Vše, co bude zachováno z dědictví antiky, bude od Augustina. Je to velký učitel. Jím nabude přesnosti učená definice katolicismu. K označení tří etap rozvíjející se pravdy možno říci: ‚Kristus, svatý Pavel, Augustin.' Svatý Augustin jest blíže naší slabosti. Jest vpravdě naším duchovním otcem. On nás naučil jazyku modlitby." – Tak píše o něm ve své monografii Louis Bertrand. (Louis Bertrand: *Svatý Augustin*. Praha, L. Kuncíř 1929.)

Jaký byl růst, jaký byl vývoj tohoto ducha, jenž působí ještě po staletích? Co učinilo tohoto Afričana, pocházejícího z bezvýznamné osady a narodivšího se v předvečer rozkladu římského dědictví, co jej učinilo tak velkým? Jeho vnější osudy jsou prosté, ale co prožil vnitřně, v neustálých duchovních zápasech, v době plné problematiky, jeho neustálá psychomachie učinila jej jedním z největších, nejvlivnějších duchů západní církve a západní kultury.

Aurelius Augustinus narodil se dne 13. února roku 354 v Tagaste v Africe. Jeho otec patřil mezi vážené občany města. Byl pohan povahy prudké a tvrdé. Pohanství prožívalo tehdy poslední zápasy s křesťanstvím, rozděleným na řadu sekt a různých mínění a značně zpolitizovaným dvorskými vlivy. Velký vliv na Augustina měla jeho matka Monika, již také ctí

křesťané jako světici. Víme o ní, že manželství s prudkým pohanem stálo ji mnohé sebezapření a že harmonie v manželství byla její zásluhou.

Při svém narození nebyl Augustin pokřtěn. Byl to zvyk prvotní církve, zvláště africké, dávati se křtíti až ve věku dospělém. Již jako dítě se však zadumával o věcech Božích, ale – dítě je velký tajnůstkář – nikdo o těchto jeho rozjímáních nevěděl. Jako jinoch se však zúčastnil bujných zábav mládeže svého rodného města. Onemocněl a žádal si křtu, ale ježto se uzdravil, křest byl opět odložen.

Tehdy bylo křesťanství ve zlém postavení. Julián Apostata zaváděl opět řády pohanské, chtěje násilím zachrániti antický svět, který již byl v nezadržitelném úpadku. Postava Juliána Apostaty a postava svatého Augustina mají mnoho společného. Oba stanuli na rozhraní antiky a křesťanství. Oba si osvojili vzdělanost obou světů. Julián tragicky hyne při svém křečovitém pokuse, kdežto Augustin ukazuje do budoucnosti. Kdo četl Merežkovského slavný román *Julián Apostata*, uvidí, jak obě tyto osobnosti prožívaly stejné duševní krize, setkávaly se se stejnými svody a trpěly stejným problematismem. Julián ovšem nemohl tušiti, že v odlehlém městečku Afriky žije již dítě, jež bude velkým napravovatelem jeho omylů.

Elementárního vyučování, zvláště i v řečtině, nabyl doma a vypravuje o sobě, že byl špatným žákem. Ačkoli jeho otci se nevedlo finančně dobře, byl přece Augustin dán na studie. Rodina doufala, že stane-li se Augustin slavným rétorem nebo advokátem, bude jejím dobrodincem. Výmluvnost byla tehdy uměním velmi váženým; všecky dekadentní pe-

riody se vyznačují velkým kultem zjemnělého slova. Hoch, jenž přes tresty ve škole a občasné neúspěchy projevoval velkou inteligenci, byl poslán na studie do Madaury. Z Madaury pocházel řečník, filosof a thaumaturg Apuleius, slavný po celé říši. Ve svém rodišti se stal postavou téměř legendární a jeho sláva jistě Augustina lákala. Začetl se tehdy zvláště do Vergila a nejvíce jej dojímala romantická dobrodružství obsažená v *Aeneidě*. K řecké kultuře tehdy nepřilnul, ač poznal písemnictví helénské i helénistické. Liboval si ve výmluvnosti jazyka, v erotickém kouzlu nápovědí autorů, jež četl již v předtuše příchodu Erótova. Bylo mu patnáct let. Stal se svým smýšlením svobodomyslným pohanem.

Po skončení humanitních studií, jež vykonal s velkým úspěchem, vrátil se do svého rodného města. Aby mohl dráhu započatou dokončit, bylo třeba, aby poslouchal některého slavného rétora v Kartágu. Ale jeho otec neměl peněz, musil čekat na nájemné, hledat mecenáše, a tak se pobyt Augustinův v Tagaste protáhl na celý rok. Augustin hýřil se svými mladými kamarády, občas vydal se na lov, ubíjel zkrátka nudu malého městečka v divokých zábavách. Žaluje to vše na sebe ve svých pozdějších *Vyznáních*. Našel však také mezi svými druhy přítele Alypia, jenž mu zůstal přítelem po celý život. Jeho matka jej napomínala, ale otec neviděl v jeho mladistvém hýření nic tragického, třebaže se sám dal zapsat tou dobou mezi katechumeny. Byla to však konverze z důvodů politických. Po smrti Juliána Apostaty pohanství velmi pokleslo na svém veřejném vlivu. Třebaže později důvěrný vztah mezi Augustinem a Monikou se stal

přímo typem pro vztah mezi matkou a synem, tehdy se ještě nesblížili.

Konečně měl jeho otec peníze pohromadě a nadto našel mecenáše pro svého syna ve svém patronu, bohatém statkáři Romanianovi. Tak se dostal Augustin do Kartága. Kartágo bylo jedním z hlavních měst císařství. Byla v něm skutečná velkoměstská nádhera. Co cítil tehdy Augustin? „Nondum amabam, et amare amabam, amare amans." – „Dosud jsem se nezamiloval, ale toužil jsem po lásce, toužil jsem milovat." (Přel. M. Kyralová a P. Mareš.) – Nezdá se nám, že slyšíme některého romantika našeho věku?

Kartágo bylo skutečně městem kultu Venušina. Augustin chodil do divadel a učil se veršům básníků. V Kartágu, kde římský stát vědomě a schválně snažil se imponovat podrobené Africe, poznal Augustin velikost jednoty světové a nabyl tak prvních základů pro hlásání universalismu duchovního, jehož neúnavným propagátorem byl po svém obrácení až do smrti. Obyvatelstvo tvořilo pestrou směsici plemen. Všecky možné pověry, kulty i filosofie nacházely tu ohlas. Jak se projevoval zmatený problematism tehdejšího „konce století", o tom ještě uslyšíme.

Mezi spolužáky rétoriky Augustin záhy vynikl. Učebními předměty byly rétorika, dialektika, geometrie, muzika a matematika. To vše dohromady tvořilo encyklopedii věd přírodních a filosofie. V té době zemřel jeho otec, ale energii Moničině a mecenášství Romanianovu se podařilo Augustina na studiích udržet. I tu žil Augustin životem mladíka z jeunesse dorée – zlaté mládeže. Prožíval všecky rafinovanosti hýření i erotiky. Záleželo mu však velmi na tom,

OBSAH

7 O svatých lidech
19 Svatý Pavel
33 Svatý Augustin
55 Svatý Benedikt
69 Svatý František z Assisi
91 Svatá Kateřina Sienská
119 Svatý Jan z Boha
137 Svatý Filip Neri
151 Svatý František Saleský
163 Svatý Jan Křtitel Vianney
181 Svatý don Bosco
203 O všech deseti

207 *Ediční poznámka*
209 *Cesty k Alfredu Fuchsovi* (doslov)
223 *Medailon autora*